

ALEKSANDAR
MEKOL SMIT

U DRUŠTVU
VEDRIH
DAMA

Prevela
Tatjana Milosavljević

■ Laguna ■

Naslov originala

Alexander McCall Smith

IN THE COMPANY OF CHEERFUL LADIES

Copyright © Alexander McCall Smith, 2004

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Heleni Kenedi

Sadržaj

Prvo poglavlje POŠTENJE, ČAJ I STVARI U KUHINJI	11
Drugo poglavlje PANTALONE I BUNDEVE.....	22
Treće poglavlje NOVA RAZMIŠLJANJA O BUNDEVAMA	32
Četvrto poglavlje OSETLJIVO PITANJE ČAJA.....	40
Peto poglavlje SUSRET S BICIKLOM.....	52
Šesto poglavlje NOVE POJEDINOSTI.....	64
Sedmo poglavlje PROPAST PREPODNEVNOG ČAJA... I NE SAMO TO	78
Osmo poglavlje NA AKADEMIJI ZA PLES I POKRET	90
Deveto poglavlje GOSPODIN POLOPECI POČINJE DA RADI U SERVISU	104

Deseto poglavlje UVEK SE NAĐE VREMENA ZA ČAJ I KOLAČE (AKO IH IMA).....	114
Jedanaesto poglavlje MMA MAKUCI SAZNAJE VIŠE O GOSPODINU FUTIJU RADIFUTIJU	125
Dvanaesto poglavlje MMA RAMOCVE NAILAZI NA NEREŠIV PROBLEM	138
Trinaesto poglavlje MMA MAKUCI I GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI POSEĆUJU KUĆU GOSPODINA DŽ. L. B. MATEKONIJA.....	145
Četrnaesto poglavlje SEĆAŠ LI ME SE?.....	159
Petnaesto poglavlje MMA RAMOCVE I GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI VEČERAJU U SVOJOJ KUĆI U ZEBRINOJ ULICI	169
Šesnaesto poglavlje MALI BELI KOMBI.....	179
Sedamnaesto poglavlje MMA RAMOCVE, GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI I GOSPODIN POLOPECI DOŽIVLJAVAJU NEPRIJATNO IZNENAĐENJE.....	192
Osamnaesto poglavlje PRODAVNICA NAMEŠTAJA DVOSTRUKO UDOBNIJE	205
Devetnaesto poglavlje MAGAREĆA POSLA	220

Dvadeseto poglavlje	
NOTE.....	226
Dvadeset prvo poglavlje	
STARI GOSPODIN RADIFUTI, OTAC	
FUTIJA RADIFUTIJA, DOLAZI U POSETU	234
O autoru.....	247

Prvo poglavlje

POŠTENJE, ČAJ I STVARI U KUHINJI

Mma Ramocve sedela je sama u svom omiljenom kafeu na terasi tržnog centra, na početku drumu koji je vodio iz Gaborona prema Tlokvengu. Bila je subota, dan koji je volela više od svih ostalih dana, kada možeš da radiš onoliko mnogo ili onoliko malo koliko želiš, možeš da odeš s prijateljicama na ručak u hotel *Prezident* ili, kao tog dana, da sediš sama i razmišljaš o događajima iz protekle nedelje i o stanju u svetu. Bilo je dobro sedeti u ovom kafeu, iz više razloga. Prvo, kafe je imao lep pogled na eukaliptusov šumarak čije je prijatno tamnozeleno lišće, kad je vetar duvao kroz njega, proizvodilo zvuk sličan šumu mora. Ili je barem Mma Ramocve tako zamišljala šum mora. Nije nikad bila na obali okeana, koji je ležao daleko od kopnom opkoljene Bocvane; daleko preko Namibijske pustinje, preko crvenog peska i bezvodnih planina. Ali kada bi slušala šum eukalip-tusa na vetru i zatvorila oči, mogla je da ga zamisli. Možda će ga jednog dana ipak videti i stajaće na obali, a talasi će joj zapljuskivati stopala. Možda.

Druga prednost ovog kafea bila je u tome što se on nalazio na terasi, gde je uvek bilo nečeg zanimljivog za posmatranje. Tog prepodneva, na primer, bila je svedok male rasprave između tinejdžerke i njenog dečka – razmene reči koju nije mogla da čuje, ali čije je značenje bilo dovoljno jasno – i videla je kad je neka žena, pokušavajući da se parkira, ogrebala susedna kola. Žena se zaustavila, na brzinu osmotrila pričinjenu štetu i potom se odvezla odatle. Mma Ramocve je posmatrala, ne verujući svojim očima, i napola je ustala sa stolice da bi protestovala, ali bilo je prekasno; ženin automobil je već skrenuo za ugao i nestao, a ona nije stigla ni da mu vidi registarsku tablicu.

Ponovo je sela i sipala sebi još jednu šolju čaja. Nije bilo tačno da se takvo šta nije dešavalo u staroj Bocvani – dešavalo se – ali bilo je nesumnjivo tačno da je danas postojala mnogo veća verovatnoća za tako nešto. Ovih dana naokolo se muvalo mnogo sebičnih ljudi, ljudi koje kao da nije bilo briga da li će ogrebat i nečija kola ili naletati na ljude koji hodaju ulicom. Mma Ramocve je znala da je to počelo da se događa onda kad su varoši postale veće, a ljudi jedni drugima stranci; znala je i da je to posledica rastućeg prosperiteta koji – čudno – kao da je pobuđivao pohlepu i sebičnost u ljudima. Ali iako je znala zašto se sve ovo događa, zbog toga joj nije bilo nimalo lakše. Ostatak sveta mogao je da postane nečtiv koliko mu drago, ali ovo nisu bili bocvanski običaji, a ona je oduvek branila običaje stare Bocvane.

Život je bio mnogo bolji, pomislila je Mma Ramocve, kad smo znali ko smo. U vreme kad je ona bila učenica u Močudiju, svom rodnom selu, svi su tačno znali ko si i često su znali ko su ti bili roditelji i roditelji tvojih roditelja. Danas, kada god bi se vratila u Močudi, ljudi su je pozdravljali gotovo kao da nije ni odlazila. Čak i ovde u Gaboronu, gde

je sve tako naraslo, ljudi su i dalje tačno znali ko je ona. Znali su da je ona Dragocena Ramocve, osnivačica *Prve damske detektivske agencije*, kćerka pokojnog Obeda Ramocvea, a sada supruga (posle poduzeg vereništva) najljubaznijeg među auto-mehaničarima, gospodina Dž. L. B. Matekonija, vlasnika *Brzih motora Tlokvenga*. Neki od njih znali su, u najmanju ruku, i da ona živi u Zebrinoj ulici, poseduje mali beli kombi i zapošljava pomoćnicu po imenu Grejs Makuci. I tako su se odnosi i veze širili dalje, a broj stvari koje su se mogle saznati narastao je. Tako će neki možda saznati da je Mma Makuci imala brata Ričarda, koji više nije među živima; da je ostvarila dotad nedostignutih devedeset sedam procenata na završnim ispitima na Bocvanskom koledžu za sekretarice; i da se nedavno, posle uspeha *Kalaharijskog kursa daktilografije za muškarce*, preselila u mnogo bolju kuću u Produžetku dva. Znanje ove vrste – svakodnevno, ljudsko znanje – doprinosilo je očuvanju društva i umanjivalo izgleda da ogrebeš tuđa kola ne osećajući ni najmanju krivicu zbog toga i ne čineći ništa da obavestiš vlasnika o tome. A to izgleda nije značilo baš ništa onoj sebičnoj ženi u kolima, koja nije nikoga obavestila o ogrebotini; bilo je očigledno da ju je baš briga.

Ali nije bilo svrhe dizati ruke u očajanju. Ljudi su to odvek radili – dizali ruke, slegali ramenima – no to još nikog nikud nije odvelo. Možda se svet u ponekom pogledu promenio nagore, ali je zato u svakom drugom bio mnogo bolje mesto za život. Svetlost se na nekim mestima gasila, ali se zato na drugim palila. Pogledaj samo Afriku – bilo je toliko toga nad čim si mogao da odmahuješ glavom – korupcija, građanski ratovi i koješta drugo – ali bilo je i toliko toga što je sad bilo mnogo bolje. Nekad je vladalo robovlastništvo i sva patnja koju je ono donosilo, a svega nekoliko

kilometara daleko, preko granice, vladao je surovi apart-hejd, međutim, to je sada sve bilo prošlost. Ranije je vladao neznanje, ali sad je sve više ljudi učilo da piše, a mnogi su sticali univerzitetske diplome. Žene su ranije držane kao robinje, a danas su mogle da glasaju i kažu šta imaju i zahtevaju svoje pravo da žive kako žele, iako je još bilo mnogo muškaraca koji se nisu s tim slagali. Bile su to dobre stvari koje su se desile i čovek ih nije smeo zaboraviti.

Mma Ramocve je prinela usnama šolju čaja i pogledala preko njenog ruba. Na kraju parkirališta, odmah ispred kafea, nalazila se mala pijaca, s trgovačkim tezgama i stolovima punim živopisne robe. Posmatrala je dok je čovek pokušavao da ubedi mušteriju da kupi naočare za sunce. Žena ih je isprobala nekoliko, ali nije bila zadovoljna i prešla je na sledeću tezgu. Tamo je pokazala na mali komad srebrnog nakita, grivnu, a trgovac, oniži muškarac s filcanim šeširom širokog oboda, dodao joj je grivnu da je proba. Mma Ramocve je posmatrala kako žena pruža ruku i pokazuje je trgovcu, koji je s odobravanjem klimnuo glavom. Međutim, izgleda da se žena nije složila s njegovim mišljenjem i vratila mu je grivnu, pokazujući prema drugom predmetu, na drugom kraju tezge. U tom trenutku, kad se trgovac okrenuo da dohvati ono što je tražila, žena je brzo ubacila jednu od izloženih grivni u džep svoje jakne.

Mma Ramocve je preneraženo zinula. Ovog puta nije smela sedeti i dopustiti da se pred njenim očima počini zločin. Ako ljudi samo sede i ćute, onda nije ni čudo što situacija postaje sve gora. Stoga je ustala i čvrstim korakom krenula prema tezgi pored koje je sad ona žena uvlačila trgovca u žustru raspravu o vrednosti robe koju joj je pokazivao.

„Izvinite, Mma.“

Glas se začuo iza njenih leđa i Mma Ramocve se okrenula da vidi ko joj se obraća. Bila je to konobarica, mlada žena koju Mma Ramocve dotad nije viđala da radi u kafetu.

„Da, Mma, recite?“

Konobarica je uperila prstom u nju, optužujući je. „Ne možete tek tako da pobjegnute“, rekla je. „Videla sam vas. Hoćete da odete a da ne platite račun. Videla sam vas.“

Mma Ramocve je na trenutak zanemela od zaprepašćenja. Optužba je bila strašna, a pritom i neopravdana. Razume se da nije pokušala da pobjegne ne plativši račun – ne bi nikad uradila tako nešto; htela je samo pokušati da spreči da se pred njenim očima počini zločin.

Povratila se dovoljno da joj odgovori. „Ne pokušavam da pobjegnem, Mma“, rekla je. „Samo pokušavam da sprečim da ona osoba tamo pokrade onog čoveka. Vratila bih se da platim.“

Konobarica se znalački osmehnula. „Svako nađe neki izgovor“, odvrtila je. „Svskog dana imamo takve kao što ste vi. Dođu i jedu našu hranu i onda pobjegnu i sakriju se. Svi ste vi isti.“

Mma Ramocve je bacila pogled prema tezgi. Žena je počela da odlazi, po svoj prilici s ukradenom grivnom u džepu. Sad je već verovatno bilo prekasno da učini bilo šta, a sve zbog ove tupave devojke koja je pogrešno protumačila njen postupak.

Vratila se za svoj sto i sela. „Donesite mi račun“, rekla je. „Odmah ću ga platiti.“

Konobarica se zabluljala u nju. „Doneću vam račun“, odvrtila je. „Ali moraću da dodam i malo za sebe. Sem ako ne želite da pozovem policiju i ispričam im kako ste pokušali da pobjegnute.“

Kad je konobarica otišla po račun, Mma Ramocve se osvrnula oko sebe, da vidi da li su ljudi za susednim stolovima primetili scenu. Za stolom pored njenog, sedela je žena s dvoje male dece koja su s očiglednim zadovoljstvom pijuckala *milkšejk* iz velikih čaša. Osmehnula se Mmi Ramocve, a potom ponovo usmerila pažnju na decu. Nije videla ništa, pomislila je Mma Ramocve, ali se žena odmah zatim nagnula preko stola i obratila joj se.

„Imali ste maler, Mma“, rekla je. „Ovde su suviše pažljivi. U hotelima se mnogo lakše pobjegne.“

Mma Ramocve je nekoliko minuta sedela u potpunoj tišini, razmišljajući o onome što je videla. Neverovatno. Za vrlo kratko vreme prisustvovala je slučaju bezočne krađe, naletela je na konobaricu koja je smatrala da je iznuda sasvim normalna stvar, a onda je, privodeći time celu stvar sramnom kraju, žena za susednim stolom pokazala totalno nepošten pogled na svet. Mma Ramocve je bila iskreno zapanjena. Pomislila je šta bi na sve to rekao njen otac, pokojni Obed Ramocve, dobar poznavalac goveda, ali i krajnje ispravan čovek. Vaspitao ju je da bude poštena iznad svega i postideo bi se da je mogao da vidi ovakvo ponašanje. Mma Ramocve se prisetila kako je jednom, kao mala devojčica, šetala s njim po Močudiju i ugledala novčić uz ivicu drumu. Oduševljeno ga je podigla i stala da ga glanca maramicom, kad je otac primetio šta se dešava i prekinuo je.

„To nije naše“, rekao je. „Taj novac pripada nekom drugom.“

Nerado mu je dala novčić, koji je ubrzo potom predat iznenađenom naredniku u močudskoj policijskoj stanici, ali je naravoučenije bilo očigledno. Mmi Ramocve je bilo teško i da zamisli kako iko može da krađe od nekog drugog

ili radi sve one stvari o kojima je čitala u *Bocvanskim dnevnim novinama*. Jedino objašnjenje glasilo je da ljudi koji rade takve stvari nemaju razumevanja za tuđa osećanja; naprosto ih ne razumeju. Ako znaš kako je drugom, kako onda možeš da uradiš nešto što će prouzrokovati patnju?

Problem je, međutim, bio u tome što je, izgleda, bilo mnogo ljudi kojima je jednostavno nedostajala veština zamišljanja. Moguće je da su rođeni takvi – sa falinkom u mozgu – ili su, može biti, postali takvi, zato što ih roditelji nisu nikad naučili da saosećaju s drugima. To je najverovatnije objašnjenje, pomislila je Mma Ramocve. Čitavo pokolenje ljudi, ne samo u Africi već i svugde naokolo, nije bilo naučeno da oseća bilo šta prema drugima, naprosto zato što se njihovi roditelji nisu potrudili da ih tome nauče.

Nastavila je da razmišlja o tome vozeći se svojim malim belim kombijem natrag, kroz deo grada poznat kao Selo, pa pored Univerziteta, čiji se kompleks zgrada neprestano dograđivao, i najzad Zebrinom ulicom, u kojoj je živela. Ono što je videla toliko ju je uznemirilo da je sasvim zaboravila da obavi nameravanu kupovinu i tek se nakon što je skrenula na kolski prilaz i priterala kombi uz kuhinjski zid setila da nema od čega da pripremi večeru. Nije imala boranije, na primer, što je značilo da neće biti variva uz paprikaš; i neće biti krema od vanile za puding koji je planirala da pripremi deci. Sedela je za volanom kombija razmišljajući da li da se vrati istim putem i pokupuje ono što joj je potrebno, ali jednostavno nije imala energije za to. Bila je vrućina, a kuća je delovala sveže i primamljivo. Mogla bi ući, skuvati sebi lonče biljnog čaja i otići u spavaću sobu da malo odrema. Gospodin Dž. L. B. Matekoni i deca otišli su u Modžadit, malo selo blizu drumu prema Lobatseu, u posetu njegovoj tetki, i neće se vratiti pre šest ili sedam. Još nekoliko

sati imaće kuću samo za sebe, a to će biti dobra prilika da se malo odmori. Imala je više nego dovoljno namirnica u kući – čak i ako nisu odgovarale za planiranu večeru. Umesto boranije, kao prilog uz paprikaš mogla je da servira bundevu, a deca će biti sasvim zadovoljna konzervom kompota od bresaka, umesto krema od vanile i pudinga od griza koje je mislila da napravi. Prema tome, nije bilo razloga da ne ostane kod kuće.

Mma Ramocve je izašla iz malog belog kombija i otišla do kuhinjskih vrata, otključavši ih da bi mogla da uđe. Dobro se sećala vremena kad niko u Bocvani nije zaključavao vrata i odista, bilo je mnogo vrata na kojima nije ni bilo brave. Ali sada su svi morali da zaključavaju vrata, a bilo je i onih koji su zaključavali kapije. Pomislila je na nešto što je tog dana videla. Ona žena koja je pokrala trgovca s filcanim šeširom sa širokim obodom živela je u nekoj sobi koju je nesumnjivo zaključavala, a opet, bila je spremna da ukrade od onog sirotog čoveka. Mma Ramocve je uzdahnula. Na ovom svetu je bilo toliko toga nad čim je čovek mogao da odmahuje glavom. Štaviše, danas si mirne duše mogao da ideš kroz život neprestano odmahujući glavom, poput marionete u ruci nesigurnog lutkara.

Kuhinja je bila senovita i Mma Ramocve je izula cipele, koje su je odnedavno žuljale (mogu li stopala da se ugoje?). Uglancan betonski pod bio je svež pod bosim stopalima dok je prilazila sudoperi da natoči sebi čašu vode. Rouz, njena kućna pomoćnica, vikendom nije bila tu, ali je sredila kuhinju u petak uveče, pre nego što je otišla. Rouz je bila savesna i starala se da sve površine budu besprekorno čiste. Živela je u maloj kući na drugom kraju Tlokvenga, koju je održavala isto onako pedantno kao i kuću Mme Ramocve. Rouz je jedna od onih žena, pomislila je Mma Ramocve,

koje kao da imaju beskrajnu sposobnost za težak rad. Podizala je decu – i to valjano – uz vrlo malo pomoći od njihovih očeva. Ta deca su živela od male plate koju je zarađivala kao kućna pomoćnica i oskudnih primanja koja je ostvarivala od šivenja. Afrika je bila puna takvih žena, činilo se, i ako je i bilo kakve nade za Afriku, ta nada je izvesno počivala na ženama poput njih.

Mma Ramocve je napunila čajnik vodom iz kuhinjske slavine i stavila ga na štednjak. Uradila je to automatski, onako kako čovek obavlja svakodnevne radnje, i tek pošto je to već učinila, pade joj na um da se čajnik nije nalazio na svom uobičajenom mestu. Rouz ga je uvek ostavljala na maloj drvenoj dasci za seckanje pored sudopere, a deca, Motoleli i Puso, takođe su znala da valja da ga ostave tu. To je bilo mesto za čajnik i nikom ne bi ni palo na pamet da ga ostavi na niskoj drvenoj komodi na drugom kraju kuhinje. Gospodin Dž. L. B. Matekoni to sasvim izvesno ne bi učinio – štaviše, za ovih šest meseci njihovog braka, otkako se doselio u kuću u Zebrinoj ulici, nije nikad videla da je uzeo čajnik u ruke. Dabome, gospodin Dž. L. B. Matekoni je voleo čaj – bilo bi vrlo teško živeti u braku s čovekom koji ne voli čaj – ali ne bi se reklo da ga je sebi često kuvao. Nije ranije o tome razmišljala, no bilo je prilično zanimljivo, zar ne, to što neko veruje kako je normalno da stalno nailazi na gotov čaj. Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije bio lenj čovek, ali kad malo bolje razmisli, nije li čudesno kako većina muškaraca zamišlja da će se stvari poput čaja i hrane naprosto pojaviti samo ako dovoljno dugo čekaju. Uvek se u pozadini nalazila neka žena – majka, devojka, supruga – koja se starala da njegove potrebe budu ispunjene. To bi trebalo da se promeni, dabome, a muškarci bi trebalo da nauče da vode računa o sebi, mada je zasad izgledalo da ima vrlo

malo takvih. A ako se ima u vidu ponašanje one dvojice šegrta, nije bilo mnogo nade ni za mlađu generaciju. Oni su i dalje očekivali da se žene brinu o njima i nažalost, izgleda da je bilo sasvim dovoljno devojaka spremnih da to čine.

Upravo dok je razmišljala o tome, Mma Ramocve opazila je da jedna od fioke u kuhinjskom ormariću ne stoji onako kako ju je ostavila. Nije bila sasvim otvorena, ali bila je sasvim sigurno izvučena i ostavljena pritivorena. Namrštila se. Ovo je bilo vrlo čudno. Rouz je uvek sve zatvarala posle upotrebe, a otkako je Rouz otišla, Mma Ramocve je jedina od ukućana ulazila u kuhinju. Boravila je u njoj rano izjutra, kad je ustala da pripremi doručak za gospodina Dž. L. B. Matekonija i decu pre no što su krenuli za Modžadit. Potom ih je ispratila i vratila se u kuhinju da je sredi. Nije joj trebalo ništa iz te fioke, u kojoj je držala konac, makaze i još neke stvarčice koje je samo povremeno koristila. Dakle, sasvim sigurno ju je otvorio neko drugi.

Prešla je na tu stranu kuhinje i otvorila fioku da pregleda njen sadržaj. Izgledalo je da je sve tu, osim... uto je primećtila kalem kanapa koji je stajao na ormariću. Uzela ga je i razgledala. Jeste, to je bio njen kalem kanapa, a iz fioke ga je izvadila i na ormariću ostavila ista osoba koja je, verovala je, pomerila čajnik s njegovog uobičajenog mesta.

Mma Ramocve je nepomično stajala. Palo joj je na pamet da bi to mogao biti neki uljez i da je njen povratak morao omesti toga koji je ušao u kuću, ko god to bio. Taj neko je, kad je ona ušla u kuhinju, mogao pobeći kroz vrata na prednjem delu kuće, ali opet, ta vrata, jedina na toj strani kuće, bila su zaključana. To je značilo da je uljez možda još unutra.

Nekoliko časaka pitala se šta da radi. Mogla je da telefonira policiji i kaže im da sumnja da je neko u kući, ali šta

ako dođu, pretraže kuću i ne nađu nikog? Teško da bi im bilo drago što ih je neko pozvao bez razloga i verovatno bi mrmrljali pominjući nervozne žene koje bi mogle da rade i nešto pametnije nego da traće vreme policiji, pored toliko zločina koje valja istražiti. Stoga je možda bilo prerano za pozivanje policije i trebalo je, umesto toga, da sama prođe kroz kuću, od sobe do sobe, i proveriti ima li nekog. Razume se, tako nešto je rizično. Čak i u mirnoj Bocvani dešava se da ljude napadne uljez zatečen u krađi. Ima među takvima i opasnih. A opet, ovo je bio Gaboron, u subotnje popodne, sa suncem visoko na nebu i ljudima koji prolaze Zebrinom ulicom. Ovo nije bilo vreme senki i neobjašnjivih zvukova, gluvo doba. Ovo nije bilo vreme za strah.